

> Retouradres Postbus 40225 8004 DE Zwolle

TotalEnergies EP Nederland B.V.
T.a.v. [REDACTED]
Postbus 93280
2509AG 's-Gravenhage

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Postbus 40225
8004 DE Zwolle
www.rvo.nl

T 088 042 42 42
wnb@rvo.nl

Onze referentie
5190027173434

Kenmerk
WNB/2022/043.toek

Bijlagen
3

Datum 9 september 2022
Betreft Beslissing op aanvraag

Geachte [REDACTED],

Op 15 juli 2022 heeft u een ontheffing aangevraagd. Ik heb uw aanvraag met de aanvullingen van 18 augustus 2022 beoordeeld. In deze brief licht ik dit nader toe en leest u wat mijn beslissing is.

Inhoud aanvraag

De aanvraag heeft betrekking op de realisatie van het project 'Aramis', gelegen in de Noordzee. Het project betreft meetwerkzaamheden ter voorbereiding op de **realisatie van een grootschalige CO₂-transportinfrastructuur** om de opslag van **CO₂ in lege gasvelden** diep onder de Noordzee mogelijk te maken. De werkzaamheden bestaan uit geofysische en geotechnische metingen met diverse meetapparatuur, inclusief een Sub Bottom Profiler (SBP).

U vraagt ontheffing van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.5, lid 2 van de Wet natuurbescherming voor wat betreft het opzettelijk verstoren van exemplaren van de bruinvis (*Phocoena phocoena*).

Besluit

Ik verleen u voor de periode van 12 september 2022 tot en met 31 december 2022 ontheffing van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.5, lid 2 van de Wet natuurbescherming voor zover dit betreft het opzettelijk verstoren van de bruinvis.

De overwegingen die ten grondslag hebben gelegen aan dit besluit worden in bijlage 1 toegelicht.

Aan deze ontheffing zijn de volgende voorschriften verbonden:

Algemene voorschriften

- a. De ontheffing wordt slechts voor de hierboven genoemde soort en beschreven verboden handelingen verleend.
- b. Deze ontheffing geldt alleen voor de werkzaamheden die conform de aanvraag worden uitgevoerd, voor zover in deze ontheffing zelf niet anders is aangegeven.

- c. Deze ontheffing geldt alleen voor de werkzaamheden die vallen onder de bevoegdheid van onze minister conform artikel 1.3 van de wet.
- d. Het gebied waarvoor de ontheffing geldt, betreft het onderzoeksgebied voor de realisatie van het project '**Aramis**', gelegen in de Noordzee, één en ander zoals is weergegeven in figuur 1 van het aanvullend toegestuurd rapport '**Activiteitenplan Soortenbescherming Survey CO2 Pijpleiding**' van 17 augustus 2022 (bijlage 2 bij dit besluit).
- e. De ontheffinghouder dient onverwijld contact op te nemen met het bevoegd gezag indien bij het uitvoeren van de werkzaamheden van het project andere beschermde soorten dan de genoemde worden aangetroffen of andere handelingen als bedoeld in voorschrift b noodzakelijk zijn.
- f. Deze ontheffing kan uitsluitend gebruikt worden door (medewerkers van) de ontheffinghouder of haar rechtsopvolgers of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts-)personen. De ontheffinghouder of haar rechtsopvolgers blijven daarbij verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.
- g. Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden dient een afschrift van deze ontheffing en de bijbehorende brief op de locatie van de werkzaamheden aanwezig te zijn en op verzoek te worden getoond aan de daartoe bevoegde toezichthouders of opsporingsambtenaren.
- h. De ontheffinghouder dient, zodra de datum waarop de werkzaamheden zullen aanvangen bekend is, het bijgevoegde meldingsformulier volledig in te vullen en naar het bevoegd gezag te zenden.

Datum
9 september 2022

Onze referentie
5190027173434

Specifieke voorschriften

- i. U dient, met in achtneming van onderstaande voorschriften, de maatregelen uit te voeren zoals beschreven in hoofdstuk 5 van het aanvullend toegestuurd **rapport 'Activiteitenplan Soortenbescherming Survey CO2 Pijpleiding' van 17 augustus 2022 (bijlage 3 bij dit besluit)**.
- j. U dient een Acoustic Deterrent Device (ADD) te gebruiken aan het begin van elke surveydag. Uitgaande van een SBP-bereik tot 500 meter en een gemiddelde zwemsnelheid van 7,5 km/uur (bruinvis) dient u de ADD minimaal 5 minuten in te zetten.
- k. Na inzet van de ADD dient **de SBP vervolgens een gesimuleerde 'soft start'** mee te krijgen.
- l. De duur en het vermogen van de soft start dient zodanig te zijn dat bruinvissen de gelegenheid blijven hebben om naar een veilige locatie te zwemmen. U dient in het werkprotocol de duur en het vermogen van de soft start te specificeren.
- m. Na een stop van de werkzaamheden voor een periode langer dan 1,5 uur dient **u de ADD en 'soft start' ook weer te gebruiken** zoals beschreven in voorschrift j, k en l.

Overige voorschriften

- n. De werkzaamheden en bovengenoemde voorschriften dienen te worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige¹ op het gebied van de soort waarvoor ontheffing is verleend.
- o. U dient een ecologisch werkprotocol op te stellen met daarin bovengenoemde voorschriften. Alle betrokken partijen, met name de uitvoerenden op de bouw- of projectlocatie, dienen van het werkprotocol op de hoogte te worden gesteld.
- p. Indien blijkt dat de in de ontheffing gestelde termijn niet voldoende is om de werkzaamheden waarop de ontheffing betrekking heeft uit te voeren, dient u, minimaal vier maanden voor het verstrijken van deze termijn, een verzoek tot verlenging van de ontheffing in te dienen. Dit voorkomt onnodige vertraging van het project.

Datum
9 september 2022

Onze referentie
5190027173434

Bezwaar

Als u het niet eens bent met deze beslissing, kunt u binnen zes weken na verzending van deze brief digitaal of schriftelijk een bezwaarschrift indienen. De datum bovenaan deze brief is de verzenddatum.

Een digitaal bezwaarschrift kunt u indienen via mijn.rvo.nl/bezwaar. Kijk onder Digitaal bezwaar indienen en kies voor eBezwaar.

Als u schriftelijk bezwaar wilt maken, stuurt u het ondertekende bezwaarschrift naar de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, afdeling Juridische Zaken, postbus 40219, 8004 DE Zwolle.

Vermeld in uw bezwaarschrift in ieder geval onze referentie en de datum van de beslissing waartegen u bezwaar maakt. U vindt onze referentie in de rechter kantlijn van deze brief.

Meer informatie

Heeft u vragen, kijk dan op mijn.rvo.nl. Of neem telefonisch contact met ons op: 088 042 42 42 (lokaal tarief). Uw aanvraag is bekend onder nummer 5190027173434. Gebruik dit nummer als u contact opneemt. Dan kan ik u beter helpen.

---

¹ "Onder een ecologisch deskundige verstaan wij een persoon die ecologisch advies verstrekt of werkzaamheden begeleidt op het gebied van habitats en soorten en die schriftelijk aantoonbare ervaring en specifieke ecologische kennis heeft."

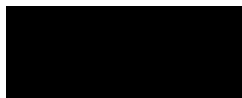
Met vriendelijke groet,

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

De Minister voor Natuur en Stikstof,
namens deze:

Datum
9 september 2022

Onze referentie
5190027173434

Robin Nieuwenkamp
Teammanager Vergunningen Natuur Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Bijlage 1: Overwegingen Wet natuurbescherming

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Instandhouding van de bruinvis

Artikel 3.5, lid 2 Wet natuurbescherming

Datum
9 september 2022

Onze referentie
5190027173434

De bruinvis is het meest voorkomende zeezoogdier in de Nederlandse wateren. Het gehele Nederlandse deel van de Noordzee, de gehele Waddenzee, de Oosterschelde en de Westerschelde maken deel uit van het leefgebied van de bruinvis (69.800 km²). Veelal worden de dieren alleen of in kleine groepjes waargenomen, soms in groepen van enkele tientallen dieren. Het belangrijkste leefgebied van de bruinvis omvat de kustwateren van de gematigde en subarctische delen van het noordelijke halfrond. De Nederlandse bruinvissen zijn onderdeel van de algemene populatie in de zuidelijke Noordzee en er vindt migratie plaats naar Britse en vermoedelijk ook naar Duitse wateren. De migratiebewegingen van bruinvissen zijn voor de zuidelijke Noordzee zeer onduidelijk.

Van februari tot april zijn bruinvissen het meest talrijk in de Nederlandse wateren, waarnaar ze veelal naar het noorden trekken. Bruinvissen maken gebruik van echolocatie (hoogfrequent) voor het vinden van voedsel, navigatie op korte afstand en communicatie. Tevens maken ze gebruik van sonar (laagfrequent). Ze jagen voornamelijk op kleine vissen en andere kleine zeedieren.

De dichtheid van bruinvissen binnen het traject van de Aramis-CO₂-pijpleiding is in **de zomer zo'n 0,698 individuen per km²** (Heinis et al. 2022). De individuen van de bruinvis die als gevolg van metingen verstoord kunnen raken, maken onderdeel uit van de grotere populatie bruinvissen binnen de Delta en het Friese Front.

Inzet van meetapparatuur, in dit geval de sub-bottom profiler (hierna: SBP) en FUGRO MLSS kan leiden tot geluidsverstoring van bruinvissen. Bij bruinvissen treedt **verstoring en mijdingsgedrag op bij een geluidsdrumniveau van 97 dB re 1 µpa**. Tevens kunnen bruinvissen TTS (Temporary Thres-hold Shift) oplopen bij een geluidsdrumniveau van 195 dB als gevolg van de geluidspulsen. TTS houdt in dat een dier een tijdelijke gehoorbeschadiging oploopt en in feite verwond (en verstoord) wordt. Aangezien de geluidsdruk van de FUGRO MLSS ten opzichte van **de SBP 'slechts' 185 dB SEL is, is het optreden van TTS op de bruinvis uitgesloten**. Wel kunnen bruinvissen verstoord worden als gevolg van de inzet van FUGRO MLSS, echter valt deze verstoringcontour vanwege de lagere geluidsdruk binnen de contour van de SBP. In het vervolg wordt hierom alleen de SBP nog benoemd. Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de soort tot een minimum te beperken stelt u maatregelen voor zoals beschreven in hoofdstuk 5 van het aanvullend toegestuurde **rapport 'Activiteitenplan Soortenbescherming Survey CO2 Pijpleiding' van 17 augustus 2022**.

U bent voornemens om een pinger in te zetten in de vorm van een ADD (acoustic deterrent device) bij de SBP met een bereik van minimaal 500 meter. Dit is een apparaat wat door middel van geluid zeezoogdieren zoveel mogelijk weghoudt binnen de TTS-contour (tot enkele tientallen meters afstand) en de aangrenzende verstoringzone. Uitgaande van een SBP-bereik tot 500 meter en een zwemsnelheid van 7,5 km/uur dient de pinger minimaal 5 minuten ingezet te worden voordat de werkzaamheden starten.

Op deze manier krijgen bruinvissen de kans om zich buiten de zone met de hoogste mate van verstoring (die kan resulteren in tijdelijke gehoorschade) te gaan bevinden. De pinger wordt voorafgaand aan het inzetten van de SBP 5 minuten gebruikt.

Na inzet van de pinger (ADD) krijgt de SBP vervolgens een **gesimuleerde 'soft start'** mee. Hierdoor kunnen dieren (in zoverre dit door de ADD nog niet is gestimuleerd) zich buiten de TTS-contour (en aangrenzende verstoringcontour) verplaatsen. Als aanvullend voorschrift is in het besluit opgenomen dat de duur en het vermogen van de soft start zodanig dient te zijn dat bruinvissen de gelegenheid blijven hebben om naar een veilige locatie te zwemmen. U dient in het werkprotocol de duur en het vermogen van de soft start te specificeren (voorschrift l).

Ook is als aanvullend voorschrift in het besluit opgenomen dat u na een stop van de werkzaamheden voor een periode langer dan 1,5 uur **de ADD en 'soft start'** ook weer dient in te zetten (voorschrift m).

De door u voorgestelde maatregelen zijn grotendeels voldoende, ter aanscherping heb ik aanvullende voorschriften l en m in het besluit opgenomen.

Met inachtneming van de door u voorgestelde maatregelen wordt de verstoring voor de bruinvissen tot een minimum gehouden. Door de werkzaamheden kunnen wel enkele bruinvissen verstoord worden. Er is dan ook sprake van een overtreding van verbodsbepalingen zoals genoemd in artikel 3.5, lid 2 van de Wet natuurbescherming. Om deze reden wordt ontheffing verleend.

Staat van instandhouding

Het gehele Nederlandse deel van de Noordzee, de gehele Waddenzee, de Oosterschelde en de Westerschelde maken deel uit van het leefgebied van de bruinvis. Het aantal bruinvissen in het Nederlandse gedeelte van de Noordzee neemt al jaren toe. De toename in bruinvissen komt waarschijnlijk door een verschuiving van de dieren van het noordelijke gedeelte van de Noordzee naar het zuiden. Mogelijk is het voedselaanbod in het noorden verminderd, waardoor de dieren nu meer in de Nederlandse wateren voorkomen. Afgelopen jaren spoelden jaarlijkse enkele honderden (variërend van driehonderd tot meer dan achthonderd) dode bruinvissen aan op de Nederlandse kust. In het profieldocument H1351 Bruinvis (Ministerie van Economische Zaken, 2014a) is de landelijke staat van instandhouding van de bruinvis als matig ongunstig bestempeld.

De individuen van de lokale bruinvispopulatie die verstoord worden door de SBP-metingen, ondervinden dezelfde knelpunten als de landelijke bruinvispopulatie. Zodoende wordt gesteld dat ook de lokale bruinvispopulatie een matig ongunstige staat van instandhouding heeft.

Om het effect van verstoring van bruinvissen op de staat van instandhouding in beeld te brengen kan het Kader Ecologie en Cumulatie (KEC) worden gebruikt. Het KEC is bedoeld om, uitgaande van een bepaalde ecologische norm (in dit geval maximaal 5% reductie van het aantal bruinvissen op het Nederlands Continentaal Plat (NCP)), de acht toekomstige ontwikkelingen van windenergie op zee te toetsen. Voor de aanleg van de pijpleiding en de daarbij behorende survey kan het KEC niet worden toegepast.

Echter zijn de populatieschattingen en daarbij behorende berekeningen wel bruikbaar om toe te passen in de analyse voor de gevolgen van de survey op de staat van instandhouding.

Datum
9 september 2022

In het KEC 4.0 is van de volgende ecologische norm ten aanzien van verstoring van bruinvissen uitgegaan:

Onze referentie
5190027173434

"Door de aanleg van windparken op zee moeten de populaties van bruinvissen op het NCP met grote zekerheid (>95%) op minimaal 95% van de huidige omvang blijven (ofwel: de kans dat de populatiereductie meer dan 5% bedraagt mag niet groter zijn dan 5% zijn)."

Uit de berekening van de bruinvisverstoringdagen voor de survey blijkt dat er 1000 bruinvisverstoringdagen optreden. Dit betreft in relatie tot de reeds beoordeelde activiteiten uit KEC 4.0 een zeer beperkte toename van 0,07% in het aantal bruinvisverstoringdagen. Wanneer de populatiereductie lineair doorberekend wordt als gevolg van het aantal bruinvisverstoringdagen uit de survey, zou dit theoretisch leiden tot een reductie van 0,01% van de Nederlandse populatie.

De reductie van de Nederlandse populatie bruinvissen zal als gevolg van de survey niet leiden tot een afname van de populatie van meer 5%, deze is worst case en in cumulatie maximaal 2.99%. Hiermee kan gesteld worden dat de populatie ook in cumulatie met voorgenomen projecten met grote zekerheid op een niveau van minimaal 95% van de huidige populatieomvang zal blijven. Zodoende kan een negatief effect op de staat van instandhouding van de bruinvis in de Noordzee worden uitgesloten.

De gunstige staat van instandhouding van de bruinvis komt door de surveys niet in gevaar, mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing opgelegde voorschriften.

Alternatieven

Voor de bruinvis is geen beter alternatief voorhanden wat betreft locatie. De reden hiervoor is dat een andere locatie voor de survey er niet voor zou zorgen dat bruinvissen ontzien worden, aangezien de bruinvissen in de gehele Noordzee voorkomen. Het tracé is zodanig gekozen dat gevoelige gebieden worden ontzien. Ook worden gebieden met andere gebruiksfuncties (zoals zandwingebieden, windparken, militaire gebieden, et cetera) met dit tracé ontzien.

De surveys zijn nodig om pijpleidingen, gasvelden en wrakken te identificeren. De positiebepaling door de SBP is zeer precies. Deze precisie is belangrijk, omdat het aanboren van een gasveld kan leiden tot schade aan schepen en pijpleidingen met mogelijke gevolgen voor het milieu en de economie. Voor de SBP zijn drie alternatieven (3D Seismic, Sparker en Boomer). Deze alternatieven produceren allemaal een geluid dat verstoring is voor bruinvissen en bieden bovendien een lagere resolutie dan de SBP.

De werkzaamheden vinden deels plaats in de meteorologische zomer, dit is de periode met de tweede hoogste dichtheden van bruinvissen. De meest kwetsbare periode waarin drachtige bruinvissen of bruinvissen met kalveren rondzwemmen (tot eind juli) is dan feitelijk voorbij. Hiermee wordt ook de periode met de hoogste bruinvisdichtheden (het voorjaar) vermeden.

De start aan het einde van de zomer en begin van de herfst geeft de mogelijkheid om de survey sneller uit te voeren ten opzichte van een start later in de herfst, omdat dit meteorologisch rustigere dagen zijn. Dit betekent dat er voor de periode van uitvoering geen alternatief voorhanden is dat minder effecten op de bruinvissen veroorzaakt.

Zodoende wordt geconcludeerd dat door de gekozen inrichting, werkwijze en de planning schade aan de bruinvis zoveel mogelijk wordt voorkomen. Hiermee is voldoende aangetoond dat geen andere bevredigende oplossing voorhanden is.

Belang

U heeft ontheffing van verbodsbepalingen aangevraagd op grond van het belang **van 'de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten', zoals genoemd in artikel 3.8, lid 5, sub b van de Wet natuurbescherming.**

De geofysische survey is nodig voor de aanleg een pijpleiding ten behoeve van de transport van CO₂ naar lege aardgasvelden. Door CO₂ af te vangen en op te slaan wordt de CO₂-uitstoot verlaagd. Met het ondertekenen van het VN-klimaatakkoord van Parijs moet de uitstoot van broeikasgassen in 2030 met 49% verminderd zijn ten opzichte van 1990. Het afvangen van CO₂ draagt bij aan deze reductie van de CO₂-uitstoot.

Het project levert hiermee ook een belangrijke bijdrage aan het verlagen van de CO₂-uitstoot van industrieën die moeilijk te verduurzamen zijn. Dit wordt onderbouwd met een kamerbrief (Kamerbrief EZK, december 2021). De staatssecretaris bevestigt in deze brief het standpunt dat afvang, transport en opslag van CO₂ gezien wordt als een belangrijke (overgangs-)technologie voor de verduurzaming van de in Nederland gevestigde industrie, en essentieel is voor Nederland om zijn CO₂-reductiedoelstelling voor 2030 te halen.

Gelet op het voorgaande ben ik van oordeel dat het belang 'de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten' voldoende is om de negatieve effecten op de bruinvis, die als gevolg van de uitvoering van het project zullen optreden, te rechtvaardigen.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Datum
9 september 2022

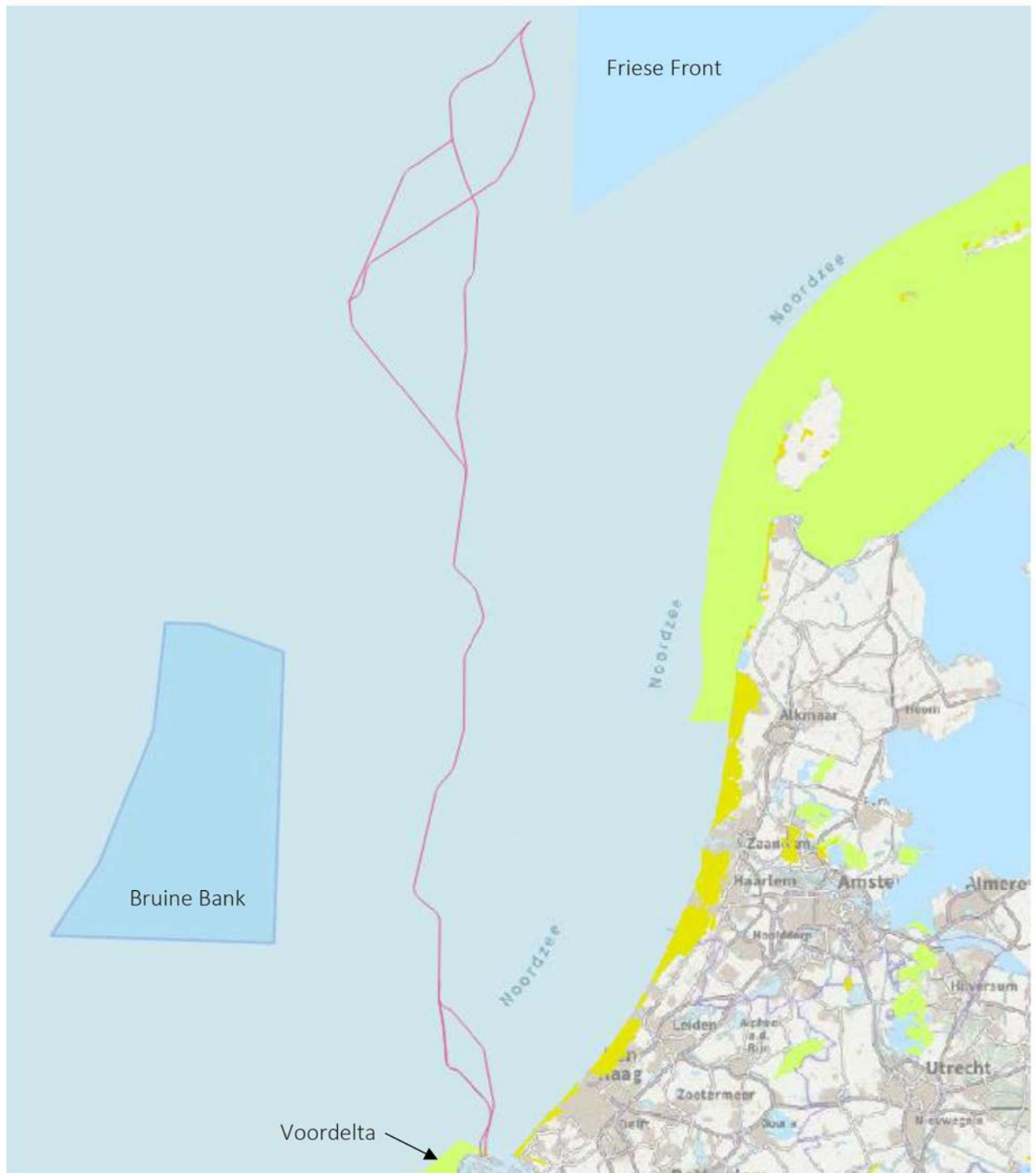
Onze referentie
5190027173434

2. BESCHRIJVING PROJECTGEBIED EN SURVEY

2.1 BESCHRIJVING PROJECTGEBIED

Het traject van de CO₂ pijpleiding is geheel offshore gelegen. Voor de pijplijn wordt uitgegaan van een tracé van 396 km lengte en met een corridorbreedte van 800 meter (zie Figuur 1).

Figuur 1 De ligging van het projectgebied voor uitvoering van de survey.

5. MAATREGELEN T.B.V. DE BRUINVIS

In dit hoofdstuk worden de mitigerende maatregelen uitgewerkt die voor de bruinvis worden getroffen. Compenserende maatregelen worden niet getroffen. Voorzorgsmaatregelen ten behoeve van andere soorten (waarvan de bruinvis tevens profiteert) zijn opgenomen in tabellen 1 en 2 in hoofdstuk 3.

5.1 MITIGATIE

De meeste bruinvissen (en andere zeezoogdieren) zullen het werkgebied al mijden door aanwezigheid van het schip (leidend tot enige visuele verstoring en geluidsverstoring). Daarnaast worden maatregelen getroffen om ook de aanwezigheid van een enkele, resterende bruinvis binnen de TTS-contour (en aangrenzende verstoringzone) zoveel mogelijk te voorkomen:

- Inzet van een pinger (ADD, acoustic deterrent device) bij de SBP met een bereik van minimaal 500 meter. Dit is een apparaat wat door middel van geluid zeezoogdieren zoveel mogelijk² weghoudt binnen de TTS-contour (tot enkele tientallen meters afstand) en de aangrenzende verstoringzone. Uitgaande van een SBP-bereik tot 500 meter en een zwemsnelheid van 7,5 km/uur (bruinvis) dient de pinger minimaal 5 minuten ingezet te worden voordat de werkzaamheden starten. Op deze manier krijgen bruinvissen de kans om zich buiten de zone met de hoogste mate van verstoring (waaronder tijdelijke gehoorschade) te gaan bevinden.
- Na inzet van de pinger gedurende 5 minuten kan de SBP worden ingezet (zie volgende punt).
- Na inzet van de pinger (ADD) krijgt de SBP vervolgens een gesimuleerde 'soft start' mee. Hierdoor kunnen dieren (wanneer de ADD dit nog niet heeft bereikt) zich buiten de TTS-contour (en aangrenzende verstoringcontour) verplaatsen. De producent van de SBP geeft hierbij aan dat de volgende instellingen gebruikt dienen te worden:
  - pulse settings: LF 15kHz / 1 pulse (SESWIN main menu)
  - pulse rate: fixed to 1 ping per second (SESWIN main menu -> Settings -> pulse rate)

Naast opzettelijke verstoring als gevolg van inzet van de SBP, worden bruinvissen tevens verstoord door inzet van bovengenoemde mitigerende maatregelen. Deze maatregelen zijn echter nodig om de meest heftige vorm van verstoring (het optreden van TTS (Temporary Threshold Shift), met gevolgen voor onderlinge communicatie, navigatie, foerageren e.d.) te voorkomen.

---

² Het is mogelijk dat een bruinvis bij inzet van pinger en 'soft start' de verkeerde kant op zwemt en zo alsnog binnen de TTS-contour terechtkomt.